

Hlbiny podsvetia

Pojem „podsvetie“ v mytologickom zmysle je v rámci nášho kresťanského európskeho myslenia spojený hlavne s predstavou temného záhrobného sveta v podobe očistca alebo pekla. Vyvoláva pocit niečoho tajomného, pochmúrneho z čoho ide strach. Vnímaný je ako svet nachádzajúci sa niekde „dole“ pod naším bežným fyzickým svetom. Je to svet, z ktorého k nám prichádzajú temné postavy našich snov a obáv, strašidlá a prízraky, svet hĺbočiny, temných pudov a vášní. Je to svet, ktorý radi vytesňujeme z nášho vedomia, tvárime sa, že neexistuje. Čo vlastne zahŕňa obsah pojmu podsvetie? Kam zaradiť tento svet v rámci štruktúry fyzických aj nefyzických svetov? Aká je jeho funkcia a zmysel? Skúsme si o tomto svete niečo povedať bližšie a osvetliť ho z rôznych hľadísk a zistíme, že za obsahom pojmu podsvetia sa skrýva oveľa viac tajomstiev a súvislostí, ako by sa na prvý pohľad zdalo.

V šamanskom vnímaní sveta je podsvetie bežnou súčasťou ich kozmológie. V koncepcii šamanizmu je svet rozdelený na dolný, horný a stredný svet podľa smeru, v ktorom sa šaman pohybuje. Cestovanie medzi týmito svetmi patrí k činnosti šamana. Šaman nepokladá žiadny z týchto svetov za horší alebo lepší, všetky tri sú dôležité. Prechádza nimi os sveta (axis mundi), zobrazovaná v podobe stĺpa (Ázia), rebríku (Blízky východ) alebo najčastejšie stromu (Kelti, Germáni, Slovania). Stredným svetom je náš pozorovateľný vesmír, svet fyzickej reality vrátane energetickej úrovni. V strednom svete žijeme a tu začína šaman svoje putovanie. Horný svet je svetom, ktorý obývajú božstvá, hviezdy a astrálne sily. Žijú v ňom aj učitelia v ľudskej podobe, časť zo silových zvierat a duchovia prinášajúci inšpiráciu. Keď šaman cestuje do horného sveta, zdá sa mu, že stúpa cez vrstvy oblakov, ktoré oddeľujú jednotlivé sféry horného sveta. Dolný svet sa viac podobá na náš. Tvorí ho predovšetkým divá a nádherná príroda - jaskyne, husté lesy, moria. Nájdeme v ňom duchov zvierat a rastlín, bytosti ohňa a zeme. Do dolného sveta cestujeme tiež za našimi predkami a silovými zvieratami. Pri koreňoch stromu sa manifestuje strážca osi sveta, zobrazovaný väčšinou v podobe muža s jeleňou hlavou alebo parohami (keltský boh Cernunnos). Šaman vstupuje do dolného sveta pomocou tunela alebo jaskyne. Jednotlivé svety majú množstvo sfér, vďaka ktorým je neobyčajná realita ešte bohatšia a rozsiahlejšia než náš, zdanlivo nekonečný, pozorovateľný vesmír. Okolo trojsvetia sa rozkladá temná prázdnota, v ktorej sú ponorené ďalšie svety. Tam však za normálnych okolností šaman nemôže putovať.

V psychológii by sme u človeka stotožnili dolný svet s podvedomím a horný svet s nadvedomím. Horný svet by tak bol svetom jasného vedomia, inšpirácie, vôle a slobodného konania. Dolným svetom by boli naše pudy, vášne, chcenia, fantázie, ale aj naše skryté bolesti, trápenia, všetko čo sa snažíme vytesňovať zo svojho bežného denného racionálneho myslenia a čo je nám v rámci fungovania v dnešnom modernom svete skôr na prekážku. Podvedomie človeka by sa dalo stotožniť aj s elementárnym (astrálnym) dvojníkom človeka, prostredníctvom ktorého je bytosť človeka spojená so Zemou, s jej živlami. V šamanizme sa pracuje s vlastným ochranným zvieratkom, čo je v podobe zvieratka personifikovaný elementárny dvojník človeka, pričom zviera sa povie po latinsky animus. Pojmom animus a anima nazýval psychológ Jung personifikáciu ženskej povahy v nevedomí muža (anima) a mužskej povahy v nevedomí ženy (animus).

Ľudia európsko-americkej civilizácie na rozdiel od prírodných kultúr majú problémy práve so svojím podvedomím, s dolným svetom. Väčšinou nevedia svoje pudy, temné vášne a obrazy prúdiace odkiaľsi z neznáma naplno kontrolovať svojím vedomím a hlavne nevedia ako s nimi pracovať. Súvisí to so slabým uzemnením dnešného moderného človeka a s jeho vzťahom k Matke Zemi ako k živej bytosti. Racionálnemu vedomiu moderného človeka je jeho vlastná duša záhadou. Akoby sa jej vlastne trochu bál. Neskrotené a nepoznané, vedomím neuchopené prejavy podvedomia u moderného človeka sa potom prejavujú ako iracionálne výbuchy alebo výstrelky správania. Nezvládnutie súladu podvedomia, vedomia a nadvedomia, moderný človek často rieši pitím, drogovaním, divým tancovaním na diskotékach, alebo vystrájaním na rôznych športových zápasoch. Všetko sú to ventile pre ukryté temné pudy a vášne, ktoré ak nie sú vedomím uchopené a prečistené, hľadajú si svoju cestu von do sveta. Prírodné národy (nedotknuté civilizáciou) majú stáročné techniky ako pracovať so svojimi pudmi a vášňami. Pomocou obradov, rituálov a navodených tranzov ich usmerňujú, dávajú im patričný smer a zmysel. Aj moderný človek môže svoju skrytú stránku, svoju animu a animus poznávať a pracovať s ňou. Prostredníctvom umenia, sociálnej práce a ekológie môže tieto skryté stránky svojej osobnosti zušľachťovať a hlavne použiť k niečomu zmysluplnému. No takisto sa dá touto temnou stránkou človeka ľahko manipulovať. Šikovnému čiernemu mágovi, manipulátorovi stačí presne a cielene pôsobiť na temnú skrytú stránku duše v človeku. Túto silu môže určitým kultickým spôsobom (viď fašistické zhromaždenia) vytiahnuť von a použiť ju na ničenie. Nestačí udržiavať len krb svojich myšlienok čistých, treba aj pocity, a dnes zvlášť vôľu, dostať pod kontrolu vlastného vedomia. A hlavne treba svoje osobné podsvetie poznať a mať ho rád. Nebojovať s ním, ale zoznámiť sa so svojím elementárnym dvojníkom, s vlastnou animou alebo animusom.

V egyptskej mytológii je bohom mŕtvych a vládcom podsvetia Usiris, známy aj pod gréckym menom Osiris, ktorý je zároveň aj bohom pôdy, vody, slnka, plodnosti, úrody a vegetácie. Nie je vnímaný tak temne ako Hádes v Grécku. Je pánom večnosti a je asi najznámejší z egyptských bohov. Dôležitou je aj jeho manželka a matka sokolieho boha Hora bohyňa Éset (Isis), ktorá predstavuje archetyp manželky a matky, a zároveň je aj bohyňou liečenia. Je tu zaujímavá spojitosť medzi podsvetím–smrťou a zároveň plodnosťou, úrodou a silami zdravia. Podobné je to šamanskej kozmológii, v ktorej dolný svet je svetom kde pramena životné sily. Je to tajomné puto medzi životom a smrťou, dve stránky jednej mince. Zdá sa, že čím pochádza mytológia zo starších kultúr, tým je koncept podsvetia vnímaný viac komplexnejšie vo všetkých jej aspektoch nielen ako miesto smrti, ale hlavne života.

Podľa učení hlavných kresťanských cirkví je predstava podsvetia spojovaná s očistcom a peklom. Peklo je pritom umiestňované niekde dolu, očistec väčšinou neutrálne niekde na našej úrovne alebo jemne smerom hore. Každopádne je podsvetie vnímané ako negatívny svet, ktorému by sa mal dobrý kresťan vyhnúť. Tak ako prekryla kresťanská koncepcia pôvodné európske kultúry a náboženstvá, tak sa pojem pekla a očistca stotožnil s dolným svetom a do vedomia ľudí sa vložil strach a zákaz skúmania tohto dolného sveta. Následkom bolo odtrhnutie ľudí od koreňov a od cítenia posvätnosti Matky Zeme. Dolný svet dostal temné zafarbenie a svet prírodných bytostí bol odkázaný do sveta rozprávok, prípadne démonizovaný. Predstaviteľ životných síl vyvierajúcich z dolného sveta drak, alebo had bol v kresťanskom myslení vnímaný ako symbol nečistých síl. Svätý Juraj sa stal symbolom boja proti drakovi a je zobrazovaný ako prepichuje a zabíja draka. Presný opak čínskej predstavy, kde drak je obľúbeným symbolom sily, plodnosti a vitality. S dračími silami v človeku a v prírode sa pracuje v rámci fengšuj, kung-fu, taiči, či-kung a pod. Preto sa aj éterickým vitálnym silám na Zemi hovorí dračie žily, ley line. V čínskej a celkovo východoázijskej predstave sa rozdelenie sveta na negatívny svet dole a pozitívny hore nechápe v morálnom zmysle, ale vnímané sú ako rôzne polarities plus a mínus, ktoré tvoria jednotu v jej dynamickom tvorivom aspekte potrebnom na udržiavanie fyzického sveta. Tieto ázijské predstavy sú bližšie a podobné šamanskému konceptu videnia sveta, ktorý je vlastný prírodným národom, ale aj predkresťanským európskym prírodným náboženstvám. Odtrhnutie sa od dolného sveta malo v rámci kresťanského prostredia za následok sústredenie sa na rozvíjanie duchovna smerom na Nebo, symbolizované otcovským princípom. Malo to za následok, že v človeku bolo silno rozvíjané intelektuálne, abstraktné myslenie. V zmysle vývoja vyšších duchovných článkov človeka je možné, že tento stupeň odtrhnutia od princípu Matky Zeme bol potrebný. Dnes sa zdá, že nadišiel čas pre moderného človeka nájsť znovu cestu ku svojim koreňom, prebudiť a oživiť vzťah k posvätnosti Zeme a vytvoriť spojenie svojich nižších energetických centier so svojimi vyššími duchovnými a duševnými článkami a tak na vyššej úrovni vedomia vytvoriť syntézu princípu Otca a Matky.

V rámci klasickej európskej ezoterickej predstavy by sme svet viditeľný a neviditeľný mohli rozdeliť zjednodušene na svet ducha (horný svet), svet našej fyzickej reality (stredný svet) a svet duše (dolný svet). Čo je vlastným svetom duše? Podľa antropozofického delenia človeka je dušou v úzkom zmysle chápaná duša pocitová, rozumová a vedomá. Astrálne a éterické telo človeka, alebo aj inak povedané jeho schránky, nie sú totožné s pojmom duša, aj keď duševné články spočívajú a pôsobia

skrze tieto schránky. Svet duše v úzkom a presnom vymedzení by mohol byť svetom niekde na alebo za hranicou vyššieho astrálneho sveta a obsahoval by úroveň nižšieho a vyššieho mentálneho sveta. K tomu je možné priradiť aj svet monadický, ktorý by mohol byť totožný s pojmom bytostná úroveň tak ako sa to chápe medzi čitateľmi „Posolstva Grálu“. Lenže ak chápeme astrálny a mentálny svet ako vyšší svet, skôr si ho predstavujeme postupovať smerom hore, aj keď pojem hore a dole je v rámci usporiadania duchovných svetov značne relatívny. Dá sa to predstaviť si aj tak, že keď duša mŕtveho je v záhrobí, tak ona svoj prechod do temných svetov subjektívne vníma ako klesanie dole a stáva sa akoby ťažšou. Pričom sa toto záhrobné putovanie stále odohráva v rámci prvej astrálnej sféry.

Podľa knihy R. Steinera „Teozofia“ je prvá astrálna sféra počítaná smerom zo Zeme, čiže sféra Mesiaca miestom, ktoré chápe ako kámaloku, čiže svet očistca a pekla. Tam by sme mohli umiestniť aj náš pojem podsvetia. Mesačná sféra v podstate prelína Zem a je možné ju tak stotožniť s pojmom dolný svet. Potom je otázne, ako chápať mesačnú sféru (kámaloku) ako svet plodnosti a vitality. Spojitosť by sa dala nájsť vo fakte, že mesiac v pozitívnom zmysle podporuje vzostup životných síl a procesy rastu. Nájsť presnú spojitosť vo vnímaní podsvetia ako zdroja životných síl medzi antropozofickým výkladom sveta a inými mytologickými konceptmi si vyžaduje ďalšie skúmanie. Otázkou je potom, či sa dá nájsť spoločný prienik rôznych náboženských a mytologických predstáv tak, aby sa dal vytvoriť jeden ucelený systém.

V knihách francúzskeho spisovateľa Samuela Sagana „Atlantské tajomstvá“ I. až IV. diel, zaoberajúcich sa Atlantskou kozmológiou, som našiel jeden dobre prepracovaný a ucelený výklad duchovných svetov. Podsvetie je tam vysvetľované nasledujúco. Podsvetie je jeden veľký komplexný celok, ktorého horné vrstvy sú tzv. jaskyne zúfalstva, čo by zodpovedalo predstave kresťanského očistca a pekla alebo mesačnej astrálnej sféry. Sú to nefyzické svety, do ktorých duša cestovateľa vchádza zostupovaním dole tunelom, podobne ako v šamanizme. Jaskyne zúfalstva sú svetom plným bolesti a utrpenia, v ktorom duša človeka zažíva najhoršie stavy a muky. Tieto svety sú vytvorené špinavými myšlienkami a pocitmi všetkých ľudí sveta. Pod úroveň týchto pekelných svetov sa však nachádzajú nádherne podzemné priestory plné pokladov a nebývalej krásy tiahnuce sa do nesmiernych hĺbok. Nachádzajú sa tu všetky pravzory drahých kameňov a kovov existujúcich na zemi, tečú tu rieky života. Odtiaľto vyvierajú prúdy životnej sily potrebné pre fungovanie prírody na povrchu. Tieto pramene síl strážia zvláštne mytologické bytosti. Idúc úrovnami podsvetia ešte hlbšie, krása a nádhera priestorov vzrastá. Niekde na dne podsvetia sa nachádza aj prvotné more. Prvotné more je more duchovného ohňa, je to Prima Materia alchymistov, prvotná hmota, praživel, z ktorého vznikli všetky živly a fyzické stavy. Sila duchovného ohňa je personifikovaná v podobe vládkyne všetkých dračích síl - Drakana a svoj zdroj nachádza v prvotnom mori. Pod bytosťou Drakana sa chápe dynamický aspekt pôsobenia ženského plodivého a premieňajúceho princípu živlu ohňa. Drakana je tiež volaná aj Matka Hlbočiny. Matka Hlbočiny je protipólom Matky Svetla v horných svetoch ducha, ale podstatou sú spojené. Matka Hlbočiny by sa dala chápať ako temný aspekt ženského božského princípu, v mnohých náboženstvách zosobneného v postave čiernej bohyně. V gréckej mytológii má úlohu čiernej bohyně napríklad Persefóna. Matka Božia (Prakráľovna) ako všeobecný súhrnný pojem pre ženský princíp, pôsobí vo všetkých duchovných a fyzických svetoch vo svojich troch

aspektoch. Ako panenská biela bohyňa čistoty, súcitu a milosrdenstva (Panna Mária, Čistá ľalia), ako červená bohyňa plodnosti, vitality, sily (Demeter, Venuša) a ako čierna bohyňa zániku a premeny (Drakana, Persefóna). Podľa Atlantských predstáv sa úrovne idúce do hĺbky nakoniec spájajú s úrovňami svetov idúcich do vyšších svetov a tak nakoniec tvoria vlastne akýsi kruh, alebo obal. Matka Hlbočiny sa spája s Matkou Svetla. Pri tejto predstave som si spomenul na staroslovanskú predstavu o vzniku sveta, kedy na začiatku vekov bola veľká tma a v tejto tme bolo Zlaté vajce, v ktorom prebýval Rod (Duch svätý) pôvodca všetkého, a ktorý silou lásky, čiže ženského bytostného pôsobenia v podobe Lady (Matka Božia) stvoril vesmír. Matka Božia v jej dvoch aspektoch ako Matka Hlbočiny a Matka Svetla, je tak pôvodcom všetkého sformovaného a stvoreného vo všetkých duchovných aj fyzických svetoch. Preto je zobrazovaná v plášti, ktorý zahaľuje, skrýva, ochraňuje. Otec – duch dáva svetom silu, Matka ju formuje. Sama Matka Božia je vo všeobecnom zmysle matkou a vládkyňou všetkých prírodných bytostí a hierarchí anjelov (všetkého bytostného) vo stvorení.

V mnohých najmä slovanských rozprávkach a povestiach sa zachovali staré spomienky na určité duchovné skutočnosti potvrdzujúce Atlantskú kozmológiu. V nich sa hovorí o jaskyniach a priestoroch pod zemou, v ktorých sa nachádzajú nesmierne poklady strážené drakmi alebo hadmi. Pokladmi je myslené zlato a drahé kamene, ale bez čistého srdca sa k nim nedá dostať ani ich uvidieť. Tiež je tu aj súvislosť s jánskou nocou, kedy sa otvárala zem a bolo možné sa dostať k pokladom. Existuje aj rozprávka o hadom kráľovi, alebo povesti o podzemných kráľovstvách, do ktorých putuje hlavný hrdina. Ide zjavne o najstaršiu vrstvu rozprávok ešte z predkresťanských čias, kde sú uchovane spomienky na staré vedomosti. V novších rozprávkach je už drak znázorňovaný skôr negatívne, ako únosca nevinnej dievčiny, o ktorú bojuje udatný hrdina. Drak je stelesnením éterických, vitálnych síl a životná sila je znázorňovaná práve chrčením ohňa. Ďalšia veľká skupina rozprávok hovorí o trpaslíkoch, gnómoch strážiacich jaskyne plné pokladov v zemi, ktorí ich ukážu alebo darujú len hrdinovi s nezištnou čistou povahou. V pamäti národa (hlavne Slovanov) tak zostala zachovaná spomienka, že podsvetie, dolný svet, zďaleka nie je svetom pekelným, ale aj svetom pokladov. Čo je tým svetom pokladov v presnom význame? Steiner k tomu hovorí, že rozprávkové poklady, ktoré elementárne bytosti, napríklad draci, hady a škriatkovia strážia, sú životnou múdrosťou nahromadenou predchádzajúcou činnosťou elementárnych bytosti. Múdrost' Zeme sa usadzuje v kostiach Zeme, v horninách a premieňa sa na fyzické drahé kovy a drahé kamene. Pokladmi sú tak drahé kamene a kovy v duševnej podobe, v podobách pravzorov, ale aj v reálnej fyzickej podobe. Svet elementárny sa prelína so svetom fyzickým. Aj svet baníkov, hlavne tých čo ťažili zlato a striebro, bol plný rozprávania o stretnutiach a pozorovaniach elementárnych bytostí, ako boli gnómovia a trpaslíci. Miesta pokladov sú zdrojom a prameňom síl pre elementárne bytosti určitej oblasti, preto v minulosti boli často chránené a uctievané ako posvätné miesta.

S Atlantskou koncepciou podsvetia pekne korešponduje aj poznanie známeho slovinského geomanta Marka Pogačnika. On nazýva podsvetie subelementárnu sférou. Elementárnou sférou je sféra 4 éterických živlov vody, vzduchu, zeme a ohňa, v ktorých tvorivo pôsobia astrálne elementárne bytosti. Je to oblasť ich pôsobenia, ktorej prejavom je tvorba a udržiavanie fyzického sveta, čiže prírody. Súbelementárna sféra je miestom odkiaľ živly vyvierajú; miestom, ktorý je skutočným domov elementárnych bytostí, kam chodia oddychovať a načerpávať silu. Tok

éterických síl v prírode spolu s aktivitou elementárnych bytostí sa riadi presnými kozmickými rytmami. Napríklad v lete tieto éterické sily v prírode pôsobia najsilnejšie plnou silou, v zime naopak sa sťahujú do podzemia, čím vonkajšia príroda odumiera. Pochopenie subelementárnej sféry je možné si dobre vysvetliť na rozprávke o Snehulienke a sedem trpaslíkov. Trpaslíci majú svoj domček, v ktorom odpočívajú. Cez deň chodia pracovať, čiže sú činní v elementárnom svete. Preto keď Snehulienka príde do ich domčeka je prázdny. Trpaslíci pracujú, nie sú doma. Domov prichádzajú unavení, majú tam posteľ, v ktorých odpočívajú. Kde je situovaný ich domček? Je to subelementárna sféra, čiže podsvetie. Snehulienka je predstaviteľkou aspektu Pramatky vo všetkých troch podobách: bielej-čistota, červenej-plodivosť, čiernej-premena. Symbolický je to zdôraznené opisom výzoru Snehulienky s pleťou bielou ako sneh, vlasmi čiernymi ako eben a perami červenými ako krv. Stará sa v domčeku o trpaslíkoch, čím je znázornené, že bez nej by bol v domčeku neporiadok. Trpaslíci ju milujú a sú jej oddaní, dáva im zázemie stáva sa ich idolom. Snehulienka je stelesnením pravzoru, ku ktorému trpaslíci vzhliadajú v zbožnej úcte. Tak je v rozprávke úplne presne povedané, že Pramatka je zdrojom a prameňom sily pre elementárnu sféru a pôsobí práve v subelementárnej sfére, čo je jej vlastné pole pôsobnosti. Subelementárna sféra by tak mohla byť tiež totožná s pojmom bytostná sféra.

David Sulík 2009